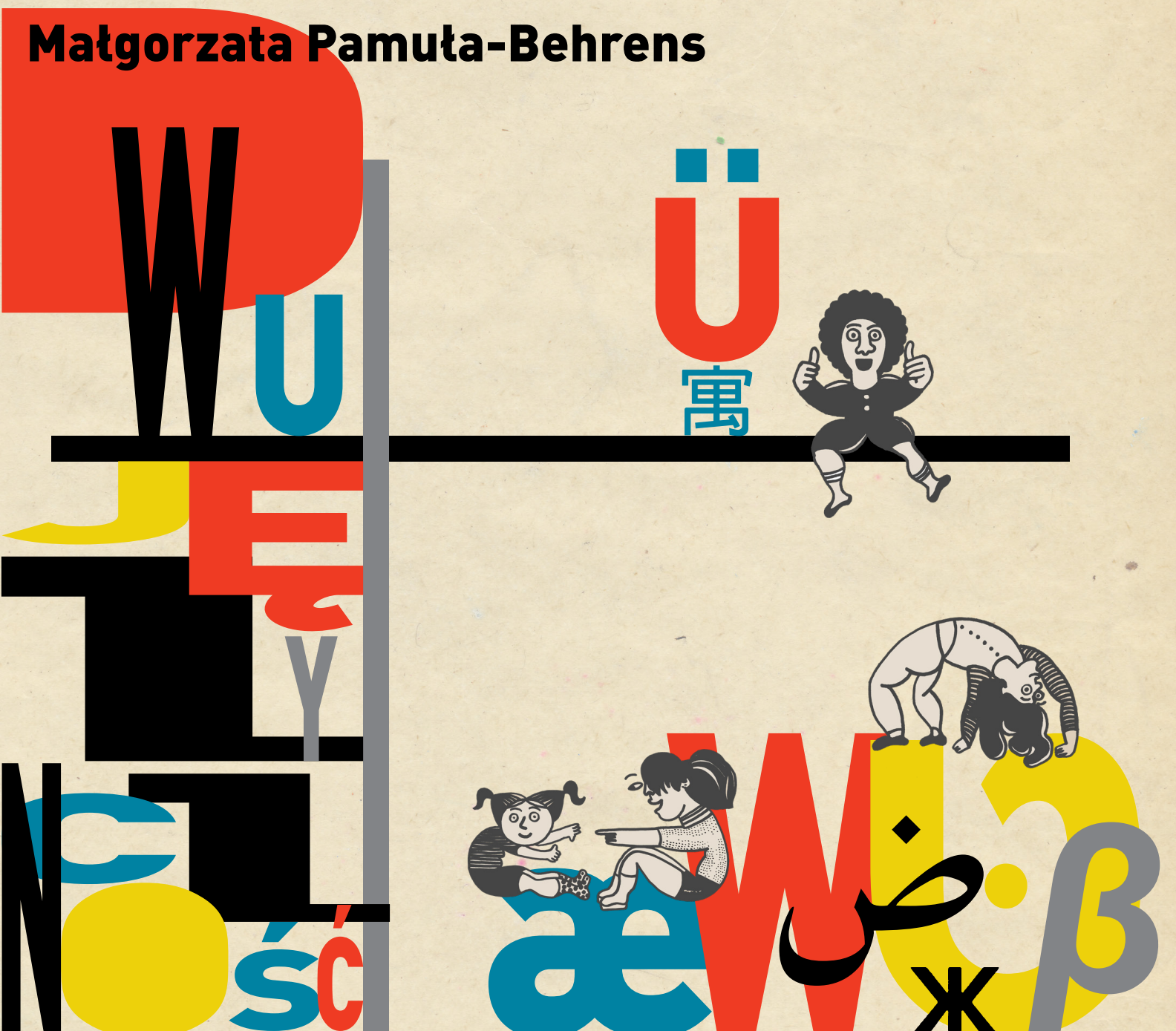

„W DRODZE DO DWUJĘZYCZNOŚCI – WSPIERANIE ROZWOJU JĘZYKOWEGO UCZNIÓW I UCZENNIC Z DOŚWIADCZENIEM MIGRACJI W SZKOLE DOSTĘPNEJ DLA WSZYSTKICH”

KONCEPCJA DOSKONALENIA ZAWODOWEGO NAUCZYCIELI
I NAUCZYCIELEK PRACUJĄCYCH Z OSOBAMI Z DOŚWIADCZENIEM
MIGRACJI

Małgorzata Pamuła-Behrens

IBE

INSTYTUT
BADAŃ
EDUKACYJNYCH

Ministerstwo
Edukacji Narodowej

unicef

dla każdego dziecka

Autorka: **Małgorzata Pamuła-Behrens**

Redakcja językowa i korekta: **Iwona Stachowicz**

Skład komputerowy: **C&C Sp. z o.o.**

Projekt okładki: **Marta Ignerska**

Layout: **Marta Ignerska**

ISBN: **978-83-67385-81-7**

Copyright © **Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2024**

Wydawca: **Instytut Badań Edukacyjnych, ul. Górczewska 8, 01-180 Warszawa**
tel. (22) 24 17 100, www.ibe.edu.pl

Wzór cytowania:

Pamuła-Behrens, M. (2024). *„W drodze do dwujęzyczności – wspieranie rozwoju językowego uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji w szkole dostępnej dla wszystkich”. Koncepcja doskonalenia zawodowego nauczycieli i nauczycielek pracujących z osobami z doświadczeniem migracji.*

Instytut Badań Edukacyjnych.

Egzemplarz bezpłatny

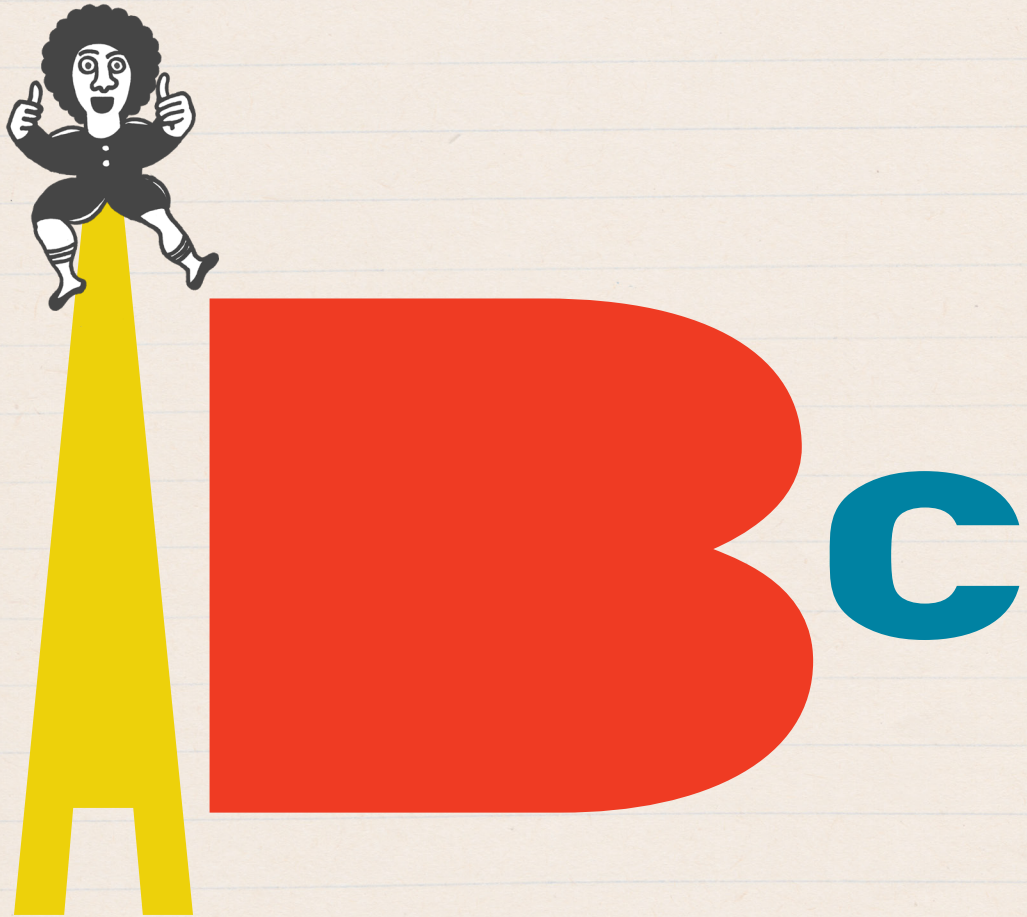

Warszawa 2024 r.

Niniejsza publikacja została zrealizowana przez Instytut Badań Edukacyjnych przy współpracy Biura UNICEF ds. Reagowania na Potrzeby Uchodźców w Polsce i Ministerstwa Edukacji Narodowej. Materiały, treści i poglądy zawarte w niniejszej publikacji są prezentowane jako własne przez ekspertów zaangażowanych do realizacji projektu i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy UNICEF lub darczyńcy. Publikacja nie została przygotowana na podstawie oficjalnych standardów publikacyjnych UNICEF, w związku z czym UNICEF ani darczyńca nie odpowiadają za potencjalne błędy.

Informacja o projekcie

Celem projektu „Szkoła dostępna dla wszystkich” jest wzmocnienie kompetencji nauczycieli specjalistów w zakresie udzielania adekwatnego wsparcia dzieciom i uczniom z uwzględnieniem zróżnicowania ich potrzeb rozwojowych i edukacyjnych, w tym dzieciom i uczniom będącym uchodźcami z Ukrainy, a także integrowania zróżnicowanego środowiska w klasie/szkole. W projekcie opracowano wiele narzędzi pomocnych w prowadzeniu zajęć wychowawczo-specjalistycznych, w tym integracyjnych, zapewniających poczucie wspólnoty wśród dzieci i uczniów, oraz zadbano o budowanie przyjaznego klimatu w klasie/szkole w ramach ochrony zdrowia psychicznego dzieci i uczniów.

**„W DRODZE DO DWUJĘZYCZNOŚCI
– WSPIERANIE ROZWOJU
JĘZYKOWEGO UCZNIÓW I UCZENNIC
Z DOŚWIADCZENIEM MIGRACJI
W SZKOLE DOSTĘPNEJ DLA
WSZYSTKICH”**

**KONCEPCJA DOSKONALENIA ZAWODOWEGO
NAUCZYCIELI I NAUCZYCIELEK PRACUJĄCYCH
Z OSOBAMI Z DOŚWIADCZENIEM MIGRACJI**

Małgorzata Pamuła-Behrens

Spis treści

9	_____	Wstęp
12	_____	1. Założenia teoretyczne
13	_____	1.1. Migracje a edukacja
15	_____	1.2. Osoby z doświadczeniem migracji w polskim systemie edukacji
15	_____	1.3. Jak polski system edukacji radzi sobie z organizacją i nauczaniem uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji?
21	_____	1.4. Doskonalenie zawodowe nauczycieli i nauczycielek pracujących z uczniami i uczennicami z doświadczeniem migracji
24	_____	2. Opis programu szkoleń dla nauczycieli i nauczycielek pt. „W drodze do dwujęzyczności – wspieranie rozwoju językowego uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji w szkole dostępnej dla wszystkich”
25	_____	2.1. Struktura kursu
30	_____	2.2. Tematy i szczegółowe zagadnienia
40	_____	3. Metodyka i sposób realizacji kursu
42	_____	3.1. Wzbudzanie zainteresowania
43	_____	3.2. Informowanie o celach
44	_____	3.3. Utrzymanie uwagi w kursach zdalnych
45	_____	3.4. Dobre planowanie

45	3.5. Kierowanie procesem uczenia się
46	3.6. Wspieranie procesu uczenia się
48	Bibliografia
51	Nota o autorce

Koncepcja doskonalenia zawodowego nauczycieli i nauczycielek pracujących z osobami z doświadczeniem migracji „W drodze do dwujęzyczności – wspieranie rozwoju językowego uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji w szkole dostępnej dla wszystkich” została opracowana w ramach projektu „Szkoła dostępna dla wszystkich – Accessible School for All”, realizowanego przez Instytut Badań Edukacyjnych (IBE) w partnerstwie z Funduszem Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci (UNICEF) i Ministerstwem Edukacji Narodowej.

Celem projektu jest wzmocnienie kompetencji nauczycieli specjalistów w zakresie udzielania adekwatnego wsparcia dzieciom i uczniom, z uwzględnieniem zróżnicowania ich potrzeb rozwojowych i edukacyjnych, w tym dzieciom i uczniom będącym uchodźcami z Ukrainy, a także integrowania zróżnicowanego środowiska w klasie/szkole. W projekcie opracowano wiele narzędzi pomocnych w prowadzeniu zajęć wychowawczo-specjalistycznych, w tym integracyjnych, zapewniających poczucie wspólnoty wśród dzieci i uczniów oraz mających na celu dbałość o budowanie przyjaznego klimatu w klasie/szkole w ramach ochrony zdrowia psychicznego dzieci i uczniów. Więcej informacji o projekcie znajdują Państwo na stronie www.asa.ibe.edu.pl.

Instytut Badań Edukacyjnych (www.ibe.edu.pl), działający pod nadzorem Ministra Edukacji Narodowej, jest instytutem badawczym prowadzącym interdyscyplinarne badania naukowe nad funkcjonowaniem i efektywnością systemu edukacji w Polsce oraz wspierającym politykę i praktykę edukacyjną. Promuje stosowanie zasady podejmowania decyzji na podstawie wyników badań, a szczególnie dużą wagę przywiązuje do tych badań, których wyniki mogą zostać wykorzystane w polityce edukacyjnej.

Wstęp

Uczniowie i uczennice z doświadczeniem migracji, którzy trafiają do polskich szkół, mają zróżnicowane umiejętności językowe oraz doświadczenie edukacyjne ze względu na to, że różne są ich losy migracyjne. Są wśród nich dzieci migrantów ekonomicznych, pracowników delegowanych, uchodźców, a także dzieci rodziców, którzy zdecydowali się na powrót do Polski po okresie emigracji. Wszystkie one mają specyficzne potrzeby edukacyjne. Tylko niektóre z nich potrzebują więcej wsparcia językowego w procesie adaptacji i będą mogły skorzystać z wiedzy i umiejętności osiągniętych w innych szkołach czy systemach edukacyjnych, a inne nie będą miały możliwości zdobycia takiego kapitału, co w znacznym stopniu determinuje ich edukację i integrację w polskiej szkole. Najtrudniej jest uczniom i uczennicom nieznającym lub słabo znającym język polski, mającym luki edukacyjne oraz rodziców niemówiących po polsku, którzy nie są w stanie wesprzeć ich w procesie uczenia się i sami potrzebują czasu na adaptację i akulturację w nowym miejscu.

W szkole oczekuje się, że takiego wsparcia uczniom i uczennicom z doświadczeniem migracji udzielą nauczyciele i nauczycielki. Jednak, jak pokazują liczne badania, w programach przygotowujących do pracy w szkole nie uwzględniono aspektów kształcenia dotyczących pracy z tą specyficzną grupą uczących się. W następstwie tego nauczyciele i nauczycielki nie mają wystarczających kompetencji zawodowych w zakresie glottodydaktyki, czyli jak uczyć, gdy uczący się nie znają lub słabo znają język polski, a także brakuje im

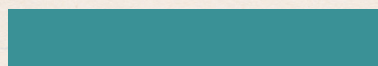

często wrażliwości i kompetencji interkulturowych. Zaproponowany program szkolenia „W drodze do dwujęzyczności – wspieranie rozwoju językowego uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji” ma na celu wsparcie ich kompetencji zawodowych w tych obszarach.

1

Założenia teoretyczne

1.1. Migracje a edukacja

Migracja stanowi stały element społeczny. W raporcie opublikowanym w 2022 r. przez Międzynarodową Organizację ds. Imigracji (IOM) w 2020 r. liczba międzynarodowych migrantów na całym świecie – osób przebywających w kraju innym niż ich kraj urodzenia – wyniosła 281 mln. Liczba ta stanowi 3,6 % całej populacji Ziemi. Według raportu migrantki stanowiły 48 % międzynarodowych migrantów. Prawie 3/4 międzynarodowych migrantów miało między 20 a 64 lat, natomiast 41 mln mniej niż 20 lat. Większość międzynarodowych migrantów mieszka w Azji i Europie (po 31 %), kolejno: w Ameryce Północnej (21 %), Afryce (9 %), Ameryce Łacińskiej i na Karaibach (5 %) oraz w Oceanii (3 %). W grupie migrantów oddzielną grupę stanowią osoby z doświadczeniem uchodźstwa. W raporcie *Global Cost of Inclusive Refugee Education* (opublikowanym przez Bank Światowy w 2021 r.) w połowie 2020 r. liczba osób zmuszonych do opuszczenia miejsca zamieszkania na całym świecie przekroczyła 80 mln, co stanowiło 1 % światowej populacji (World Bank Group, 2021). Wśród nich było 26 mln uchodźców, z których połowa ma poniżej 18 lat. Wiele z tych dzieci żyje w przewlekłych kryzysach, spędzając długie okresy, jeśli nie wszystkie lata szkolne, w przesiedleniu. Dla tych dzieci edukacja ma szczególne znaczenie w kontekście ich przyszłości i samodzielności.

1.2. Osoby z doświadczeniem migracji w polskim systemie edukacji

Razem z rodzinami migrują także dzieci. Większość z nich zaczyna uczyć się języka kraju osiedlenia dopiero po przyjeździe. W domu mówią w swoim języku ojczystym, który w większości przypadków nie jest taki sam jak język otoczenia ani język, jakim muszą posługiwać się w szkole. Wiele z tych dzieci ma już doświadczenie edukacji, bo uczęszczało już do przedszkola, szkoły podstawowej lub średniej w systemie edukacyjnym swojego kraju pochodzenia. W nowym miejscu muszą nie tylko nauczyć się funkcjonowania w nowym, często bardzo odmiennym środowisku, lecz także przyswoić nowy język służący codziennej komunikacji, aby zdobywać wiedzę i umieć zademonstrować to, czego się nauczyły. To ogromne wyzwanie. Badania pokazują (Bulkowski, Dobosz-Leszczyńska i Kaźmierczak, 2022; PIRLS, 2021), że dzieci migrantów w europejskich systemach edukacyjnych znajdują się w trudniejszej sytuacji i osiągają niższe wyniki niż dzieci większościowej populacji. Integracja dzieci migrantów nie jest łatwa i wymaga nie tylko wysiłku ze strony dzieci, lecz także rozwiązań systemowych, które mogłyby pomóc dzieciom w adaptacji oraz nauce w nowym miejscu.

1.3. Jak polski system edukacji radzi sobie z organizacją i nauczaniem uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji?

Do polskich szkół dotoczyło wielu uczniów i wiele uczennic z doświadczeniem migracji i uchodźstwa, dlatego warto się przyjrzeć, jak szkoły radzą sobie w nowej sytuacji. Na potrzeby niniejszego opracowania skupimy się na aktualnych badaniach, które to opisują w raporcie Najwyższej Izby Kontroli

z lutego 2024 r. *Dzieci cudzoziemców w polskich szkołach*², trzech raportach Centrum Edukacji Obywatelskiej (CEO): *Szkoła zróżnicowana kulturowo. Wyzwania i potrzeby związane z napływem uczniów z Ukrainy*³ z sierpnia 2022 r., *Uczniowie uchodźczy w polskich szkołach*⁴ z września 2023 r., *Uczniowie uchodźczy z Ukrainy w polskim systemie edukacji*⁵ z października 2023 r., na raporcie *Uczniowie cudzoziemcy w małopolskich placówkach oświatowych. Wyniki ankiety z dyrektorami szkół i przedszkoli*⁶ (Danek, 2023), a także na badaniu przygotowania nauczycieli i nauczycielek oraz innych pracowników systemu edukacji do pracy w wielokulturowym środowisku edukacyjnym⁷, przeprowadzonym w krakowskim środowisku edukacyjnym w 2019 r. (Bulandra, Kościółek, Majcher, Legawiec, Pamuła-Behrens i Szymańska, 2019).

We wspomnianym raporcie NIK (2024), według danych Systemu Informacji Oświatowej (SIO) z 30 września każdego roku, w ciągu ostatnich 3 lat liczba uczniów i uczennic cudzoziemskich podlegających obowiązkowi szkolnemu lub nauki i uczących się w polskich placówkach wzrosła niemal pięciokrotnie.

2 <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/edukacja-i-nauka/ksztalcenie-dzieci-cudzoziemcow.html>

3 https://ceo.org.pl/wp-content/uploads/2022/09/CEO_Szkoła-zroznicowana-kulturowo_raport_sierpien22.pdf

4 https://ceo.org.pl/wp-content/uploads/2023/09/Raport_Uczniowie_uchodzczy_w_polskich_szkolach_CEO_wrzesien_2023.pdf

5 https://ceo.org.pl/wp-content/uploads/2024/02/CEO_uczniowie_uchodzczy_pazdziernik_2023_wersja_po-poprawkach_02_2024.pdf

6 https://www.malopolska.pl/_userfiles/uploads/Rozwoj%20Regionalny/Malopolska%20Otwarta/Raport%20Uczniowie%20cudzoziemcy%20w%20ma%C5%82opolskich%20plac%C3%B3wkach%20o%C5%9Bwiatowych.pdf

7 <https://owim.uek.krakow.pl/wp-content/uploads/user-files/reports/OWiM-raport%20Edukacja.pdf>

W roku szkolnym 2020/2021 do polskich szkół uczęszczało 48 449 dzieci cudzoziemców, w 2021/2022 – 66 877, a w 2022/2023 – 222 523. Największą grupę stanowili uczniowie i uczennice szkół ponadpodstawowych: 2020/2021 – około 66 % (ponadpodstawowych około 34 %, szkół artystycznych 0,3 %), 2021/2022 – około 68 % (ponadpodstawowych 31,5 %, artystycznych 0,3 %), 2022/2023 – około 79 % (ponadpodstawowych 20,5 %, szkół artystycznych 0,2 %). Najliczniejszą grupą wśród uczniów i uczennic cudzoziemców są obywatele Ukrainy: 2020/2021 – 74,8 %, 2021/2022 – 73,5 %, 2022/2023 – 88,3 %. Kolejne, choć znacznie mniejsze, grupy pochodziły z: Białorusi (od 5 % do 8 %), Rosji (od 1 % do 3 %), Wietnamu (od 0,4 % do 2 %) oraz Bułgarii (od 0,3 % do 1 %).

Autorzy raportu podają także, że według danych zebranych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w Systemie Informacji Oświatowej (SIO) (*Ukraina pobyt legalny*) w roku szkolnym 2022/2023 w polskich szkołach uczyło się: według danych z 24 czerwca 2022 r. – 131 584 uczniów i uczennic z Ukrainy, z 30 września 2022 r. – 147 537 (wzrost o 12,1 %), z 31 marca 2023 r. – 134 442 (spadek o 8,9 %).

Niewystarczające przygotowanie zawodowe badanych nauczycieli i nauczycielek w zakresie kompetencji glottodydaktycznych

Już w badaniu opublikowanym w 2019 r. przez Obserwatorium Wielokulturowości i Migracji (OWIM) *Charakterystyka wielokulturowego środowiska edukacyjnego w Krakowie w świetle procesów integracji* (Bulandra i in., 2019) badacze i badaczki wskazywali na niedostateczne przygotowanie nauczycieli i nauczycielek do pracy z uczniami i uczennicami z doświadczeniem migracji i:

„Badania prowadzone w polskim systemie edukacji wskazują na niewystarczające przygotowanie nauczycieli do pracy z uczniami i uczennicami z doświadczeniem migracji. Nauczycielom brakuje kompetencji do prowadzenia zajęć z uczniami i uczennicami, którzy

w stopniu niewystarczającym znają język polski. (...) Niestety tylko nieliczni nauczyciele mają wykształcenie glottodydaktyczne, które ułatwiłoby im pracę. Niewielka grupa nauczycieli jest zainteresowana doskonaleniem zawodowym w zakresie wsparcia uczniów i uczennic w procesie edukacji i integracji”.

Po przyjęciu dużej grupy dzieci z doświadczeniem migracji do polskich szkół w 2022 r. sytuacja niewiele się zmieniła i problemy nadal pozostają podobne.

„Nie wszyscy nauczyciele uczący JPJO mają kwalifikacje z zakresu glottodydaktyki. Ich posiadanie nie jest obligatoryjne. W szkołach z dużą liczbą uczniów uchodźczych dyrektorzy stawali przed wyzwaniem zapewnienia jakichkolwiek nauczycieli tego przedmiotu, kwestia ich przygotowania kierunkowego była drugorzędna. Nie wszyscy (zarówno nauczyciele, jak i dyrektorzy) są świadomi, że nauczanie języka jako języka obcego ma swoją specyfikę, co przekłada się na jakość prowadzonych zajęć. Tymczasem by móc nauczać języka polskiego obcokrajowców, kluczowe są konkretne kompetencje lingwistyczne, pedagogiczne i dydaktyczno-metodyczne” (Tędziagolska i in., 2023: 41).

„Nauczyciele nie czują się przygotowani do pracy z klasą zróżnicowaną narodowościowo. Dominuje jednak przekonanie, że problem tkwi w barierze językowej, a nie w braku odpowiednich kompetencji zawodowych” (Tędziagolska M. i in., 2023: 45).

„Wśród polskich członków szkolnych społeczności wybrzmiewa przekonanie, że nie należy już stosować „taryfy ulgowej” wobec uczniów z Ukrainy. Silne jest poczucie, że coraz dłuższy czas mijający od wybuchu wojny powinien być tożsamy z poprawą stanu psychicznego uczniów i postępującą integracją. Oczekuje się, że uczniowie nie będą mieli traum, będą mówili dobrze polsku, będą się dobrze uczyć. Jednocześnie ujawnia

się brak zrozumienia dla niespełniania tych oczekiwań” (Tędziagolska M. i in., 2023:22).

Także w badaniu małopolskich placówek, opracowanym przez Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, wskazywano na brak kompetencji glottodydaktycznych oraz niewystarczające przygotowanie nauczycieli i nauczycielek do pracy w środowisku wielokulturowym i uznano je za kluczowe problemy związane z edukacją uczniów i uczennic cudzoziemców.

„49 % reprezentantów ze szkół podstawowych i 43 % ze szkół ponadpodstawowych wskazało na niewystarczające przygotowanie nauczycieli do pracy dydaktycznej z uczniami cudzoziemskimi w odniesieniu do migrantów przymusowych z Ukrainy. Jest to o tyle istotny problem, że adekwatne przygotowanie zawodowe nauczycieli do pracy z dziećmi i młodzieżą z innych krajów jest kluczowe dla osiągnięcia sukcesu szkolnego przez tych uczniów” (Danek, 2023).

Niewystarczające przygotowanie zawodowe badanych nauczycieli i nauczycielek w zakresie kompetencji interkulturowych

We wspomnianym już badaniu opublikowanym przez OWIM w 2019 r. badacze i badaczki wskazywali na niewystarczające przygotowanie nauczycieli nie tylko do pracy z uczniami i uczennicami z doświadczeniem migracji, lecz także do pracy w środowisku wielokulturowym.

„Ich [nauczycieli] kompetencje interkulturowe są także niewystarczające. Dyrektorzy szkół często nie zauważają problemu, bo trud nauczania tej specyficznej grupy uczniów i uczennic o specjalnych potrzebach edukacyjnych spoczywa na nauczycielach” (Bulandra i in., 2019).

Najnowsze badania także wskazują na problemy obserwowane w szkołach w zakresie integracji.

„W szkołach obserwujemy nacisk na asymilację (w skrajnych przypadkach sięgający nawet prób zakazania używania języka ukraińskiego w rozmowach między uczniami uchodźczymi), co skutkuje nieuwzględnianiem potrzeb edukacyjnych uczniów ukraińskich oraz wypadaniem z systemu osób niezintegrowanych. Brakuje rozwiązań systemowych wspierających integrację uczniów. Widać też potrzeby lepszego przygotowania nauczycieli do pracy w środowisku międzykulturowym oraz podniesienia umiejętności zarządzania szkołą goszczącą uczniów uchodźczych przez dyrektorów” (Tędziągolska i in., 2023: 6).

„Świadome i planowe działanie na rzecz integracji uczniów zdarza się rzadko, przez co w szkołach pojawiają się konflikty na tle narodowościowym” (Tędziągolska i in., 2023: 7).

„Kompetencje interkulturowe nauczycieli „Szkoła wielokulturowa czy asymilacji?”. Dużym wyzwaniem dla nauczycieli jest komunikowanie się uczniów między sobą po ukraińsku. Wywołuje to poczucie braku kontroli, frustrację, a nawet złość. Wyraźnie brakuje przepracowanych schematów postępowania. Reakcje nauczycieli rozpinają się na kontinuum od usiłowania nawiązania komunikacji po próby dyscyplinowania, łącznie z zakazem mówienia po ukraińsku. Pokazuje to bardzo silne tendencje do asymilacji” (Tędziągolska i in., 2023: 44).

Interesujące jest jednak to, że pomimo problemów, jakie obserwuje się w szkołach w zakresie integracji uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji, niektóre badania nauczycieli i dyrektorów placówek edukacyjnych wskazują, że badani nie postrzegają problemu braku kompetencji interkulturowych u nauczycieli i nauczycielek jako istotny, we wszystkich typach placówek bowiem stosunkowo rzadko wskazywano na odpowiedź związaną

z niewystarczającymi kompetencjami interkulturowymi nauczycieli i nauczycielek (od 9 % do 22 % w poszczególnych typach placówek).

Nie ulega jednak wątpliwości – co pokazuje powyższa analiza wyników badań – że nauczycielom i nauczycielkom brakuje kompetencji zawodowych przede wszystkim w dwóch obszarach: kompetencji glottodydaktycznych oraz kompetencji interkulturowych.

1.4. Doskonalenie zawodowe nauczycieli i nauczycielek pracujących z uczniami i uczennicami z doświadczeniem migracji

Coraz więcej szkół wyższych przygotowuje przyszłych nauczycieli i przyszłe nauczycielki do pracy z uczniami i uczennicami z doświadczeniem migracji, ale większość obecnych nauczycieli i nauczycielek nie była do takiej roli przygotowana. Także zagadnienia wielokulturowości, różnojęzyczności, nauczania osób słabo znających język edukacji rzadko są kwestiami, którymi zajmują się autorzy i autorki podstaw programach, a przecież obecnie prawie w co czwartej klasie są dzieci z doświadczeniem migracji (Chrostowska, 2024: 26). Wszyscy nauczyciele są zarówno nauczycielami polszczyzny (także nauczyciele przedmiotowi, ponieważ język polski jest narzędziem, które wykorzystują w swojej pracy), jak i przewodnikami po kulturze polskiej. Jeśli nauczyciele i nauczycielki byliby kształceni w zakresie wielokulturowości, różnojęzyczności, a odpowiednia treść została uwzględniona w programach nauczania i materiałach dydaktycznych, mogliby przyczynić się do integracji i radzenia sobie z różnorodnością nie tylko w klasie, lecz także w społeczeństwie.

W obecnej sytuacji konieczne jest zwiększenie udziału nauczycieli i nauczycielek w różnych formach doskonalenia zawodowego, przygotowującego do pracy z osobami z doświadczeniem migracji.

Kontrola NIK pokazała, że zaledwie 1/3 skontrolowanych szkół (10 z 28) finansowała różne formy doskonalenia zawodowego związane z edukacją imigrantów, mimo że w latach 2020–2022 te kwoty wzrosły z ok. 17 tys. zł do ponad 50 tys. zł i wyniosły w sumie ok. 80 tys. zł. W 2023 r. tylko w I kwartale wynosiły one 45,6 tys. zł. NIK przeprowadził także badania wśród 981 nauczycieli i nauczycielek przedmiotów ogólnokształcących oraz pedagogów i psychologów pracujących z uczniami cudzoziemcami. Z badania wynika, że w roku szkolnym 2021/2022 lub 2022/2023 niemal 73 % z nich uczestniczyło w doskonaleniu zawodowym związanym z edukacją (wychowaniem, opieką) dzieci cudzoziemców zorganizowanym przez szkołę. We wszystkich skontrolowanych przez NIK placówkach opierało się ono jednak głównie na organizowaniu szkoleniowych posiedzeń rad pedagogicznych. „Prawie połowa nauczycieli (48 proc.) biorących udział w badaniu ankietowym NIK zadeklarowała, że w latach szkolnych 2021/2022–2022/2023 wzięła udział w doskonaleniu zawodowym związanym z edukacją uczniów cudzoziemców z własnej inicjatywy i na własny koszt. Głównie były to szkolenia on-line (53 proc. odpowiedzi), konferencje przedmiotowo-metodyczne i warsztaty (stacjonarne) praktyczne (po 13 proc.), zajęcia otwarte (7 proc.) oraz kursy kwalifikacyjne i studia podyplomowe” (NIK, 2024).

Badania pokazują, że uczestnictwo w dłuższych formach doskonalenia zawodowego jest skuteczniejsze i może przyczynić się do zmiany sposobu pracy nauczycieli oraz ich postaw (Timperley, Wilson, Barrar i Fung, 2007). Potwierdzają to wyniki badań opublikowane przez CEO: „Nauczyciele, którzy ukończyli kursy (zwłaszcza dłuższe czy studia podyplomowe), doceniają rozwój swoich kompetencji w tym zakresie i podają konkretne przykłady wpływu na ich praktykę oraz poczucie »lepszej jakości uczenia« w porównaniu z ich wcześniejszymi działaniami” (Tędziagolska i in., 2023: 41).

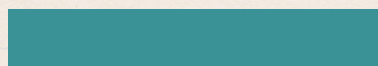

Z przeprowadzonych badań międzynarodowych wiemy także, że „Dobrze przeszkoleni nauczyciele są kluczowi dla zapewnienia włączenia uczniów imigrantów i uchodźców, ale także oni potrzebują wsparcia w zarządzaniu klasami wielojęzycznymi i wielokulturowymi, często obejmującymi uczniów z potrzebami psychospołecznymi” (Cerna, 2019: 42).

Wszystkie zebrane tutaj wyniki badań oraz doświadczenie w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli i nauczycielek pracujących z uczniami i uczennicami z doświadczeniem migracji były podstawą do przygotowania poniższej koncepcji programu szkoleń dla nauczycieli pt. „W drodze do dwujęzyczności - wspieranie rozwoju językowego uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji”.

2

**Opis programu szkoleń dla
nauczycieli i nauczycielek
pt. „W drodze do dwujęzyczności –
wspieranie rozwoju językowego
uczniów i uczennic
z doświadczeniem migracji
w szkole dostępnej
dla wszystkich”**

2.1. Struktura kursu

Opis kursu

Celem kursu jest wzmocnienie kompetencji nauczycieli i nauczycielek w zakresie wspierania uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji w nauce języka polskiego jako drugiego, a także integrowania zróżnicowanego środowiska w klasie i w szkole. Nauczanie tej grupy osób, które mają specjalne potrzeby edukacyjne, wymaga dodatkowej wiedzy i szczególnych umiejętności zawodowych. Przygotowane propozycje powinny dać podstawy w tym zakresie, czyli w nauczaniu języka polskiego i kultury polskiej w kontekście szkolnym (glottodydaktyka polonistyczna). Każdy uczący w szkole, bez względu na to, jakiego przedmiotu uczy, korzysta z języka polskiego, który jest narzędziem komunikacji.

Kurs został podzielony na **cztery moduły**: moduł I. Akwizycja języka obcego/ drugiego i język edukacji szkolnej; moduł II. Wybrane sposoby uczenia słownictwa i gramatyki; moduł III. Wybrane sposoby uczenia poprawnego mówienia oraz czytania; moduł IV. Uczniowie i uczennice z innych krajów w systemie polskiej edukacji.

W każdym module proponujemy dwa tematy i nad każdym można pracować przez 10 dni w dowolnym czasie:

temat 1: Fakty i mity na temat języka drugiego – podstawy akwizycji języka drugiego.

temat 2: Uczyć języka edukacji szkolnej – rozwijanie języka do komunikacji w klasie oraz poznawania i demonstrowania nowej wiedzy.

temat 3: Uczyć, jak wzbogacać zasoby słownikowe w języku drugim – rozwijanie słownika w języku osiedlenia ze szczególnym uwzględnieniem języka edukacji szkolnej.

temat 4: Uczyć mówić poprawniej – rozwijanie poprawności gramatycznej dla skuteczniejszej nauki polszczyzny.

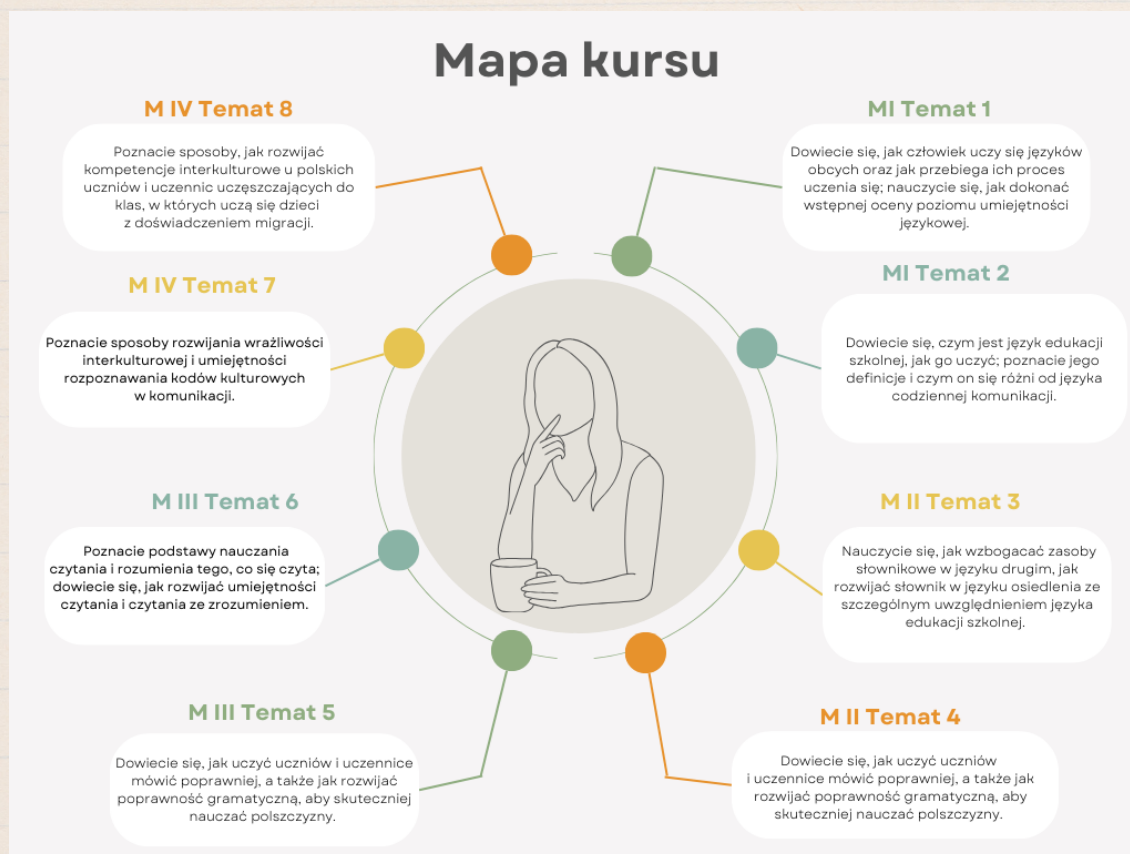
temat 5: Uczyć mówić poprawniej – rozwijanie poprawnej wymowy dla lepszej edukacji i integracji.

temat 6: Uczyć czytania i rozumienia tego, co się czyta – rozwijanie umiejętności czytania i czytania ze zrozumieniem tekstów szkolnych.

temat 7: Rozwijanie wrażliwości interkulturowej u osób uczących uczniów/uczennice z doświadczeniem migracji.

temat 8: Rozwijanie kompetencji interkulturowej u polskich uczniów i uczennic, w których klasie są dzieci z doświadczeniem migracji.

Rysunek 1. Mapa kursu

W ramach kursu proponujemy filmy, które w syntetyczny sposób prezentują wybrane treści, materiały do przeczytania, zadania do wykonania, a także zachęcamy do dyskusji zarówno z osobami prowadzącymi kurs, jak i innymi uczestnikami i uczestniczkami szkolenia. Osoby, które chcą bardziej poszerzyć wiedzę i umiejętności zdobyte podczas kursu, w każdym module znajdują podpowiedzi, gdzie szukać więcej informacji na dany temat.

Rysunek 2. Budowa tematu kursu

Uczestnikom kursu oferujemy pewną bazę teoretyczną, przede wszystkim jednak kładziemy nacisk na zdobycie nowej wiedzy i umiejętności potrzebnych do nauczania osób z doświadczeniem migracji. Będziemy zachęcać do refleksji po to, aby w swojej praktyce zawodowej móc zdecydować, które umiejętności uzyskane na podstawie własnych doświadczeń sprawdzą się w naszej praktyce zawodowej i które w niej wykorzystać.

W trakcie kursu jest także możliwość konsultacji online, w małych grupach lub indywidualnie, z ekspertami i ekspertkami. Konsultacje są przewidziane w każdym module.

Wszystkie zadania w ramach kursu są obowiązkowe do wykonania wyłącznie w terminach określonych na platformie, natomiast część dotycząca lektur uzupełniających jest fakultatywna. Aktywny, praktyczny charakter kursu pozwala na wykorzystanie wielu nowatorskich pomysłów w praktyce zawodowej.

Treści

- Przebieg procesów uczenia się języka obcego i drugiego.
- Definicja języka edukacji szkolnej oraz określenie, w jaki sposób wspierać osoby z doświadczeniem migracji w uczeniu się polszczyzny.
- Strategie uczenia słownictwa polskiego w zakresie codziennej komunikacji oraz edukacji szkolnej.
- Podstawy nauczania gramatyki języka polskiego jako obcego i drugiego, które ułatwiają zrozumienie, jak działa język polski.
- Podstawy pracy z tekstem obcojęzycznym (czytanie i rozumienie).
- Jak lepiej zrozumieć problemy występujące w procesie uczenia się uczniów i uczennic słabo lub wcale nieznających języka polskiego i pochodzących z miejsc odmiennych kulturowo.

Umiejętności

- Dokonywanie wstępnej oceny umiejętności językowych osób z doświadczeniem migracji.
- Umiejętność uczenia języka edukacji szkolnej przy jednoczesnym nauczaniu języka polskiego jako obcego i drugiego lub innych przedmiotów.
- Umiejętność pracy z tekstem oraz wyjaśniania podstawowych zasad gramatycznych osobom nieznającym lub słabo znającym język polski.
- Znajomość mechanizmów wsparcia osób uczących się języka polskiego jako obcego i drugiego w czytaniu i rozumieniu tekstów w polskim, ze szczególnym uwzględnieniem tekstów szkolnych.
- Umiejętność rozwijania wrażliwości i kompetencji interkulturowych wszystkich uczniów i uczennic w wielokulturowej szkole.

Rozwój wiedzy specjalistycznej

- Rozwijanie dodatkowych umiejętności dzięki korzystaniu z wiedzy ekspertów i ekspertek.
- Pogłębianie zrozumienia kluczowych pojęć związanych z nauczaniem osób z doświadczeniem migracji.
- Pogłębianie rozumienia problematyki nauczania osób z doświadczeniem migracji przez praktyczne zadania.

Certyfikat

Osoby, które ukończą kurs, otrzymają cyfrowe potwierdzenie nabytych umiejętności i osiągnięć w postaci mikropoświadczenia Odznaka+ (<https://odznakaplus.ibe.edu.pl/>). Certyfikat jest wydawany przez Instytut Badań Edukacyjnych (IBE, www.ibe.edu.pl)

Podsumowanie przewidywanych materiałów w całym kursie

- moduły 2 i 3 są adresowane do nauczycieli i nauczycielek pracujących na różnych etapach edukacyjnych
- 1 film wprowadzający do kursu
- 4 filmy wprowadzające do modułów
- 16 filmów do każdego tematu (tematy 3, 4, 5, 6 – filmy dopasowane do wieku uczących się i etapów edukacji)
- 16 quizów
- 16 tekstów do przeczytania wraz z zadaniem do wykonania
- 16 zadań praktycznych

Przewidywany czas realizacji kursu wynosi 25 godzin.

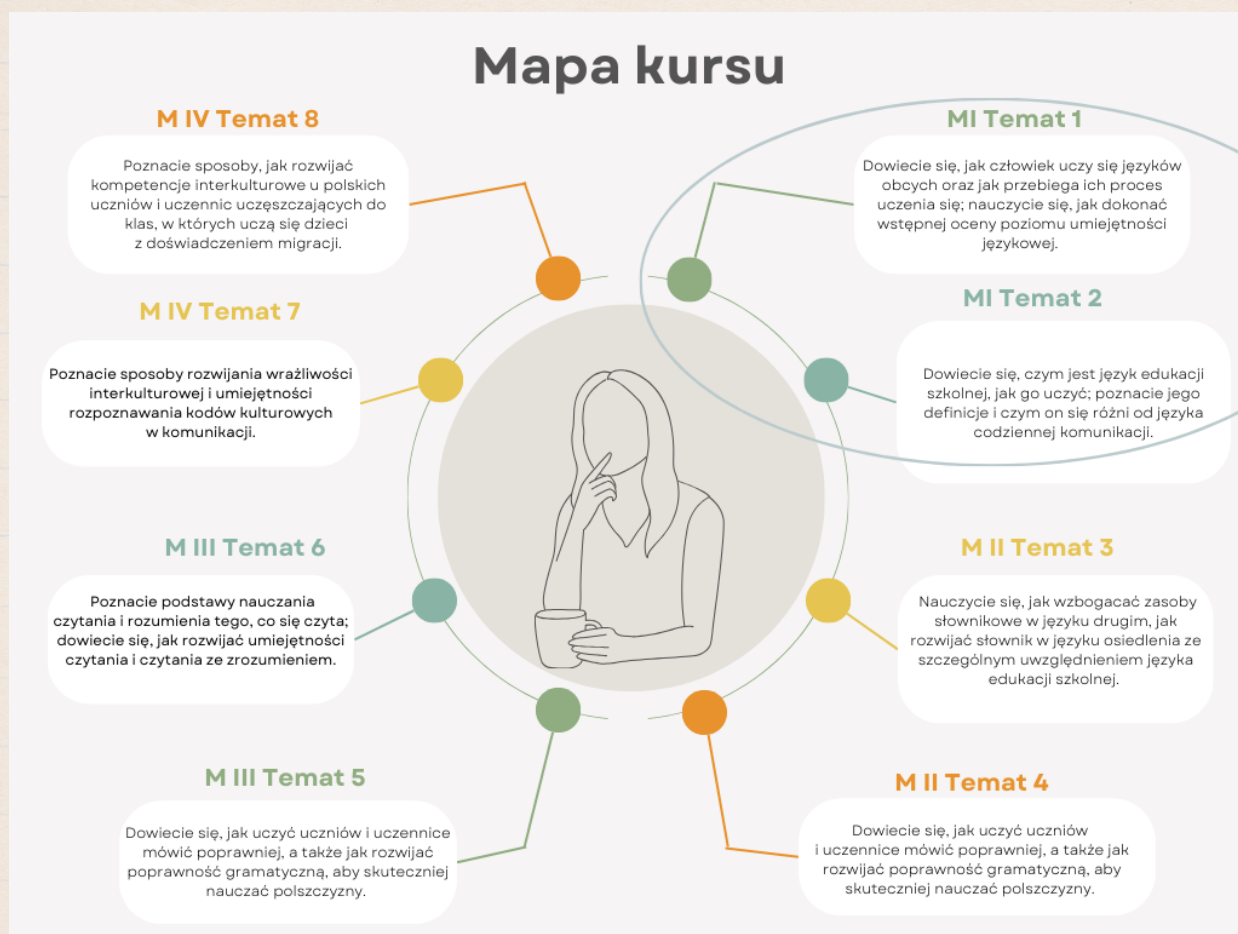
2.2. Tematy i szczegółowe zagadnienia

Moduł I. Akwizycja języka obcego/drugiego i język edukacji szkolnej

Opis modułu I

Moduł I zawiera dwa tematy koncentrujące się na zagadnieniach związanych z procesami uczenia się języka obcego i drugiego, a także przedstawia specyfikę języka edukacji szkolnej, którego znajomość jest potrzebna uczniom i uczennicom z doświadczeniem migracji do komunikacji w szkole, zdobywania nowej wiedzy i wykazywania się nią. Osoby biorące udział w kursie poznają podstawowe mechanizmy związane z nauką języka obcego, ze szczególnym uwzględnieniem nauki języka osiedlenia w sytuacji migracji, będą wykonywały zadania związane z oceną umiejętności językowych uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji. Druga część modułu dotyczy zagadnień odnoszących się do nauczania języka edukacji szkolnej. Będziemy zachęcać do refleksji na temat tego, czym jest język edukacji szkolnej, czym się różni od języka codziennej komunikacji, a także zaproponujemy praktyczne zadania z tego zakresu.

■ Zawartość modułu I

1 film prezentujący moduł

2 filmy powiązane z tematami

2 teksty

2 quizy

2 zadania

2 zadania praktyczne

propozycje lektur i pomocnych stron WWW

2 materiały dydaktyczne

■ Moduł I. Szczegółowe zagadnienia

1. Fakty i mity na temat nauki języka drugiego – podstawy akwizycji języka drugiego.

- Jak przebiega proces uczenia się języka obcego/drugiego.
- Etapy uczenia się języka obcego/drugiego.
- Czynniki wpływające na uczenie się języka obcego/drugiego.

2. Uczyć mówić poprawniej – rozwijanie poprawności gramatycznej dla skuteczniejszej nauki polszczyzny.

- Definicja języka edukacji szkolnej i jego charakterystyka.
- Język edukacji szkolnej w procesie nabywania języka obcego/drugiego: czynniki społeczno-kulturowe, językowe, edukacyjne oraz związane z rozwojem poznawczym uczących się.

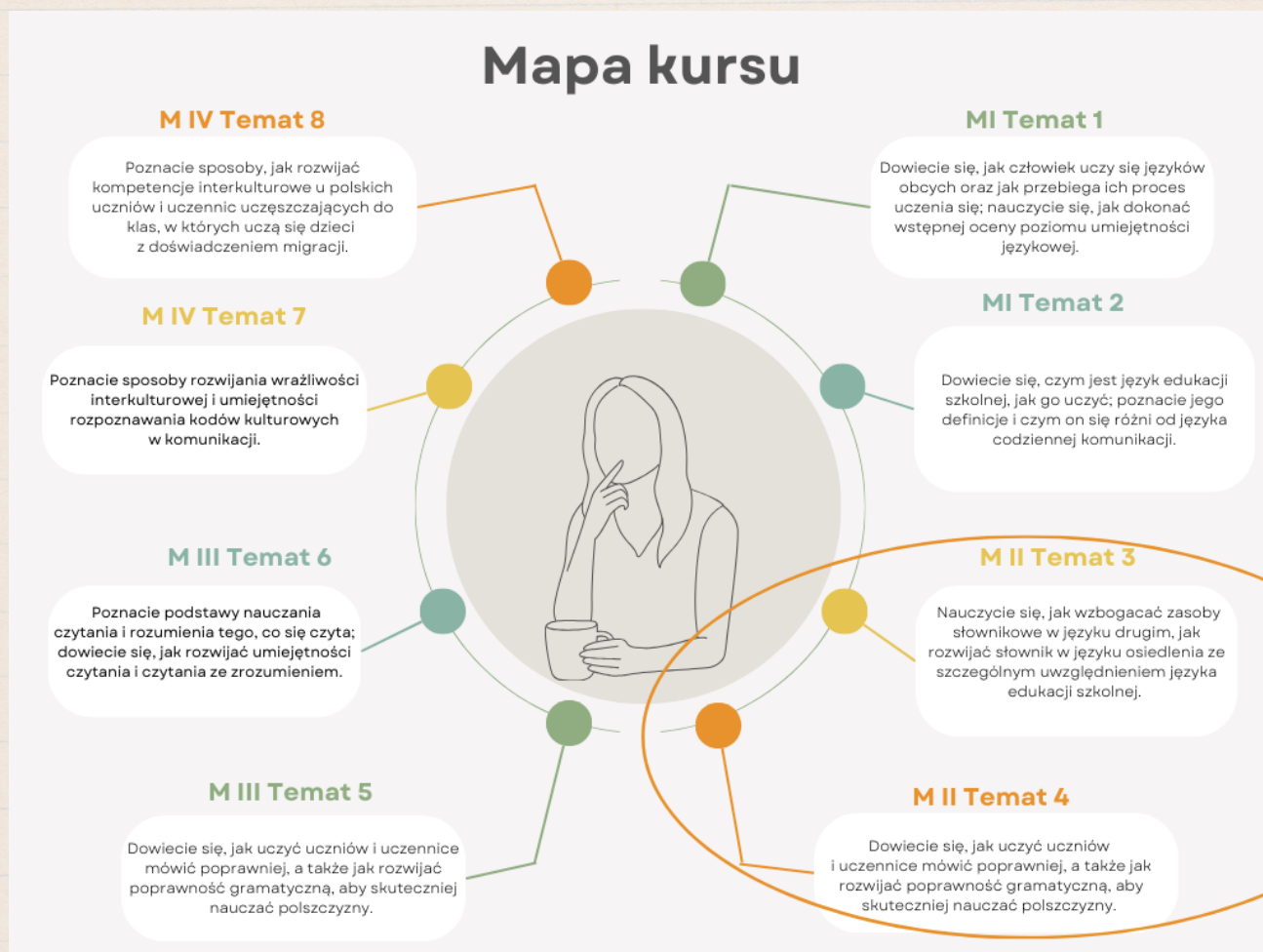
Moduł II. Wybrane sposoby uczenia słownictwa i gramatyki

Opis modułu II

Moduł II zawiera dwa tematy koncentrujące się na zagadnieniach związanych z uczeniem się języka, czyli dotyczące wzbogacania i utrwalania słownictwa w zakresie języka edukacji, a także podstaw nauczania gramatyki języka polskiego jako języka obcego i drugiego. Osoby biorące udział w kursie poznają podstawowe techniki wprowadzania nowego słownictwa oraz jego utrwalania, a także wybrane strategie uczenia się nowych słów. Moduł II obejmuje także podstawy nauczania gramatyki polszczyzny jako języka obcego i drugiego. Będziemy zachęcali zarówno do korzystania ze strategii opartych na obserwacji i porównywaniu, które są jednym ze skutecznych sposobów nauki pozwalającym uczniom dostrzec różnice i podobieństwa, jak i do zmiany perspektywy i spojrzenia na język polski jak na język obcy.

W module II, ze względu na specyfikę tematów i troskę autorek szkolenia o to, aby zadania były dostosowane do kontekstu, w którym pracują uczestnicy i uczestniczki kursu, podczas wykonywania poszczególnych zadań jest możliwe dopasowanie ich do wieku uczących się na danym etapie edukacji.

■ Zawartość Modułu II

3 filmy

2 teksty

2 quizy

2 zadania

2 zadania praktyczne

propozycje lektur i pomocnych stron WWW

2 materiały dydaktyczne

■ Moduł II. Szczegółowe zagadnienia

1. Uczyć, jak wzbogacać zasoby słownikowe w języku drugim – rozwijanie słownika w języku osiedlenia ze szczególnym uwzględnieniem języka edukacji szkolnej.

■ Dlaczego rozwijanie kompetencji leksykalnej jest ważne?

- Potrzebne do wyrażania myśli, emocji.
- Aby rozumieć innych, tego, co mówią i czytają.
- Konieczne do uczenia się, wykazywania się zdobytą wiedzą.
- Niezbędne do rozwoju społecznego.

■ Jak rozwijać kompetencje leksykalne (wprowadzanie oraz utrwalanie słownictwa) – metody i techniki w glottodydaktyce.

2. Uczyć mówić poprawnie w języku polskim jako obcym – rozwijanie poprawności gramatycznej, aby skuteczniej nauczać polszczyzny.

■ Dlaczego uczenie się gramatyki, szczególnie w kontekście uczenia się polszczyzny do celów edukacyjnych, jest ważne? Warto podkreślić korzyści w zakresie komunikacji w szkole, wykazywania się wiedzą, pewności w mówieniu, doskonalenia kompetencji językowych.

■ Jak uczyć gramatyki – gramatyka funkcjonalna, uczenie gramatyki przy wykorzystaniu tekstów szkolnych, ilustrowanie reguł gramatycznych, gdzie szukać informacji o zasadach gramatycznych polszczyzny.

Moduł III. Wybrane sposoby uczenia poprawnego mówienia oraz czytania

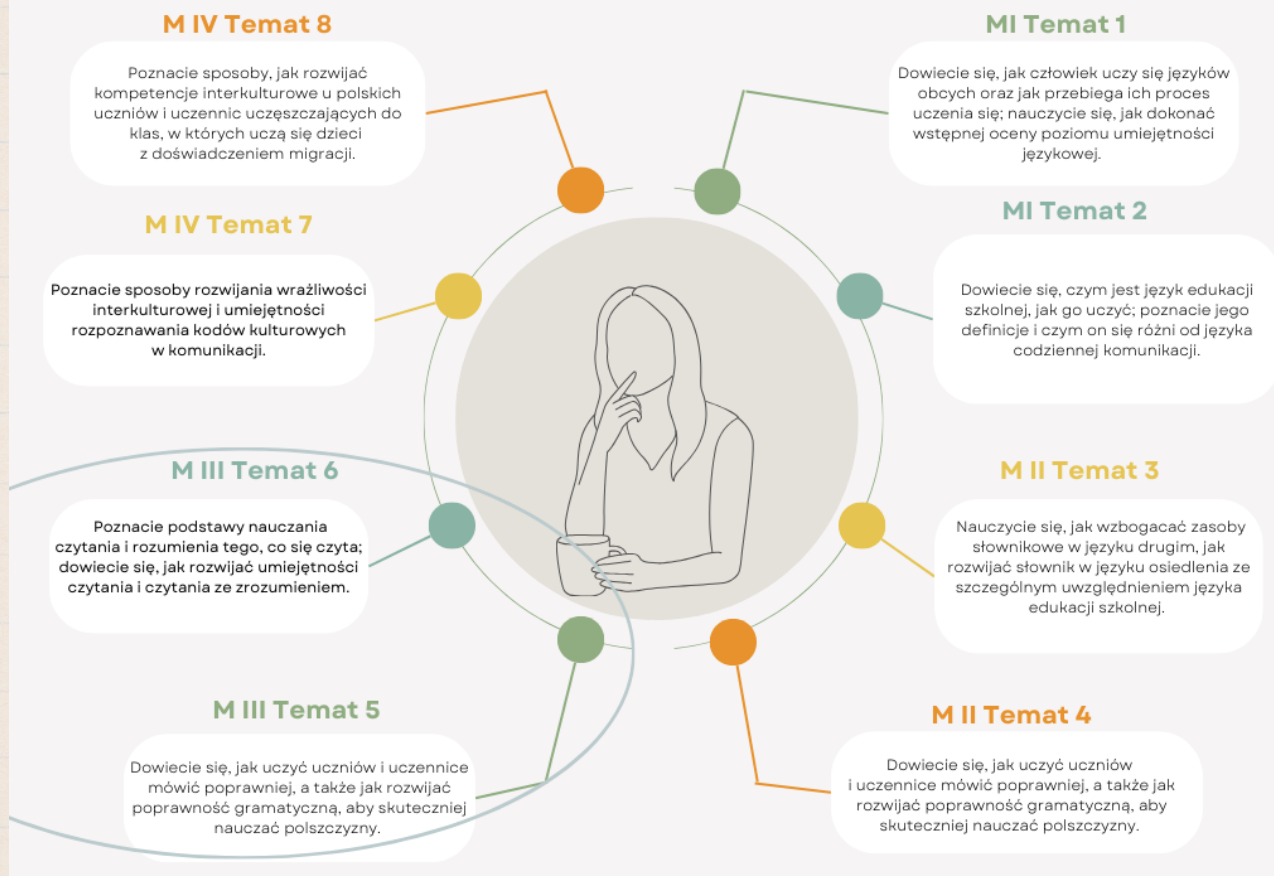
Opis Modułu III

Moduł III zawiera dwa tematy koncentrujące się na zagadnieniach związanych z nauczaniem wymowy oraz czytaniem, a także z rozumieniem tekstów ze szczególnym uwzględnieniem tekstów szkolnych. Pierwszy temat obejmuje techniki i strategie uczenia poprawnej wymowy, takie jak ćwiczenia artykulacyjne czy praktyka związana z prozodią. Ich celem jest zrozumienie znaczenia poprawnej wymowy w nauce języka w kontekście szkolnym oraz zaproponowanie włączenia ćwiczeń wymowy do praktyki. W drugim temacie skłaniamy do refleksji nad rolą czytania w nauce języka, szczególnie w celach edukacyjnych, oraz przedstawiamy różnorodne strategie stosowane po to, aby rozumieć czytane teksty. Ostatecznym celem tematu jest umożliwienie nauczycielom i nauczycielkom lepszego zrozumienia procesu nauki czytania ze zrozumieniem oraz dostosowanie swojej praktyki do potrzeb uczących się.

W module III, ze względu na specyfikę tematów i na troskę autorek szkolenia o to, aby zadania były dostosowane do kontekstu, w którym pracują uczestnicy i uczestniczki kursu, podczas wykonywania poszczególnych zadań jest możliwe dopasowanie ich do wieku uczących się na danym etapie edukacji.

Mapa kursu

■ Zawartość Modułu III

3 filmy

2 teksty

2 quizy

2 zadania

2 zadania praktyczne

propozycje lektur i pomocnych stron WWW

2 materiały dydaktyczne

■ Moduł III. Szczegółowe zagadnienia

1. Uczyć mówić poprawniej – rozwijanie poprawnej wymowy dla lepszej edukacji i integracji.

■ Dlaczego warto uczyć poprawnej wymowy języka polskiego w kontekście edukacji szkolnej?

- Aby pokazać wpływ wymowy na skuteczność komunikacji i zapobiec nieporozumieniom, wycofywaniu się z rozmów, unikaniu kontaktu z osobami mającymi problemy w komunikacji.
- Aby uwidocznienie oddziaływanie wymowy na odbiór innych osób (badania, przykłady).

2. Uczyć czytania i rozumienia tego, co się czyta – rozwijanie umiejętności czytania i czytania ze zrozumieniem tekstów szkolnych.

■ Jak uczyć czytania osoby, które uczą się polszczyzny i potrafią czytać w innych systemach językowych?

■ Jak uczyć czytania ze zrozumieniem? Prezentacja strategii przydatnych podczas uczenia czytania ze zrozumieniem: adaptacja tekstów, strategia budowania rusztowania (*scaffolding*), sprawdzanie rozumienia.

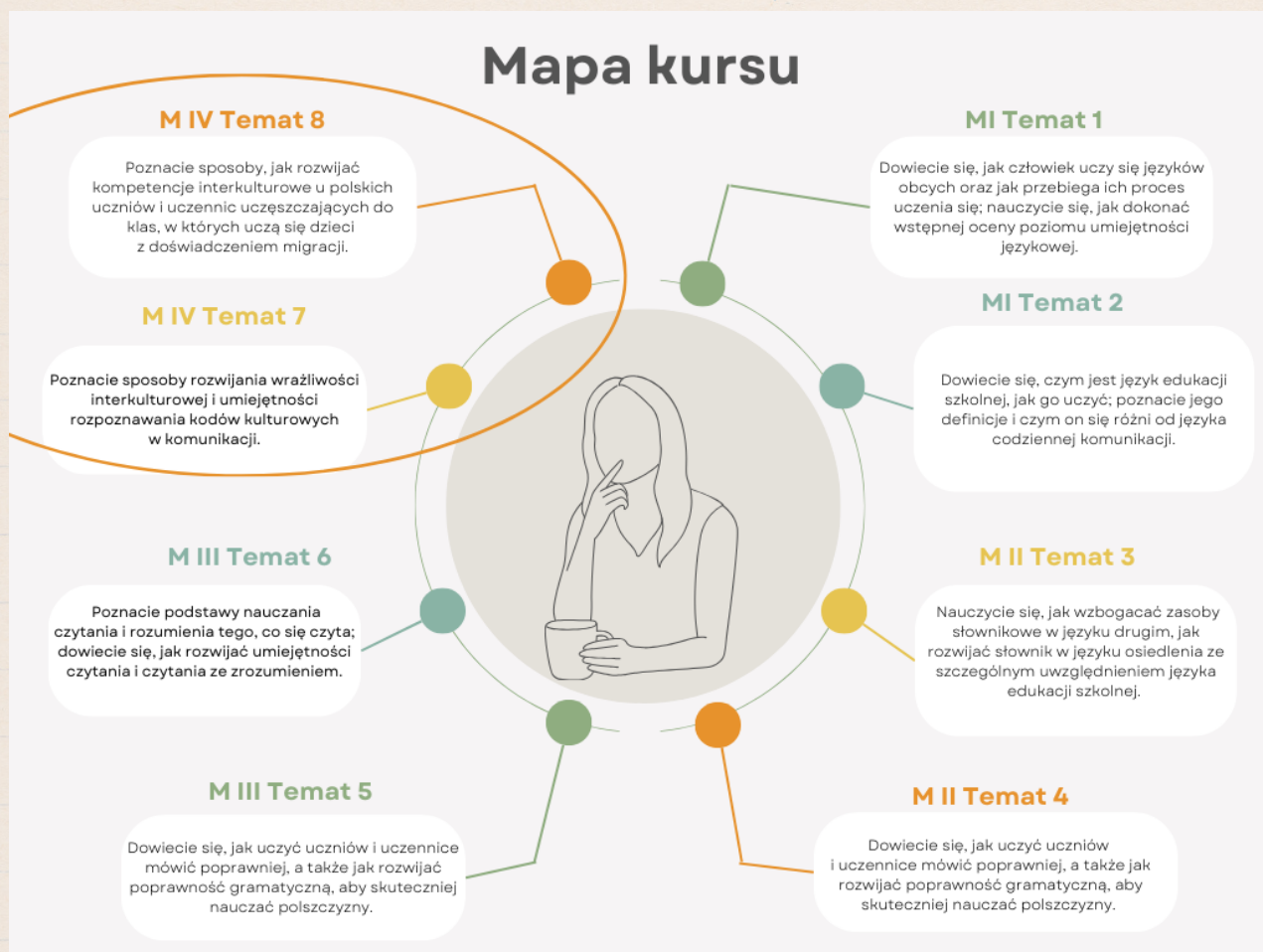
Moduł IV. Uczniowie i uczennice z innych krajów w polskiej edukacji

Opis modułu IV

Moduł IV zawiera dwa tematy koncentrujące się na zagadnieniach związanych z rozwijaniem kompetencji interkulturowych wszystkich uczniów i uczennic w szkole, a także osób zaangażowanych w uczenie osób z doświadczeniem migracji. Tematy odnoszą się również do kwestii związanych z przyjmowaniem do szkoły uczniów i uczennic doświadczonych migracją. W pierwszym temacie poruszymy zagadnienia dotyczące procesu integracji kulturowej migrantów

w społeczeństwach przyjmujących oraz zwrócimy uwagę na wyzwania i konflikty. Przez refleksję i praktyczne zadania zaproponujemy rozwiązania mające na celu rozwijanie wrażliwości i kompetencji interkulturowych zarówno u dzieci z doświadczeniem migracji, jak i polskich dzieci w klasie. Ważnym elementem, szczególnie w dyskusji, będzie unikanie stereotypów i uproszczeń oraz promowanie otwartości i zrozumienia w kontekście różnic kulturowych. Drugi temat tego modułu dotyczy organizacji przyjmowania uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji do szkoły, badania ich kompetencji, zasad kwalifikacji do oddziałów przygotowawczych. Zaproponujemy konkretne rozwiązania oparte na doświadczeniach.

■ Zawartość Modułu IV

3 filmy

2 teksty

2 quizy

2 zadania

2 zadania praktyczne

propozycje lektur i pomocnych stron WWW

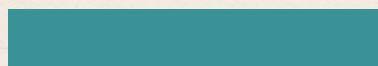
2 materiały dydaktyczne

■ Moduł IV. Szczegółowe zagadnienia

1. Rozwijanie wrażliwości interkulturowej u osób uczących uczniów/uczennice z doświadczeniem migracji.
 - Doświadczenie migracji: definicja, szok kulturowy, adaptacja kulturowa.
 - Przyczyny stresu związanego z migracją.
 - Jak wspierać uczniów i uczennice z doświadczeniem migracji w procesie adaptacji, jak wspomagać ich w radzeniu sobie z trudnymi sytuacjami oraz w przystosowaniu do zmian zachodzących w ich otoczeniu.
2. Rozwijanie kompetencji interkulturowej u polskich uczniów i uczennic, w których klasie są dzieci z doświadczeniem migracji.
 - Budowanie inkluzywnego podejścia w praktyce nauczycielskiej:
 - Jak skłaniać do refleksji nad własną tożsamością, własną kulturą.
 - Uczenie krytycznego myślenia o kulturze, czym ona jest, czym jest wielokulturowość, interkulturowość,
 - Działania edukacyjne ułatwiające przejście od reakcji na inność (jak w wielokulturowości) do interakcji z Innym (jak w interkulturowości).

3

Metodyka i sposób realizacji kursu

W planowanym kursie zdalnym dostęp do treści i zadań będzie możliwy w trybie asynchronicznym (uczestnicy mogą elastycznie dostosować tempo nauki do własnych możliwości w czasie przeznaczonym na realizację każdego tematu). Konieczna zatem jest duża uważność w tworzeniu treści, odpowiednia organizacja uczenia się oraz wsparcie uczestników i uczestniczek w trakcie szkolenia, co będzie sprzyjało ich pełnemu zaangażowaniu i chęci poznawania nowych treści i pracy nad zadaniami. W fazie projektowania i rozwoju ważne jest, aby opisać cele i rezultaty szkolenia w sposób zrozumiały dla uczestników i uczestniczek, a następnie precyzyjnie określić konkretne działania i zadania prowadzące do ich realizacji.

Kursy online u osób biorących w nich udział wymagają poczucia obecności prowadzących szkolenie, ponieważ to wpływa pozytywnie na efektywność uczenia się. Uczestnicy i uczestniczki szkolenia powinni/powinny czuć się częścią społeczności, w której mogą nie tylko rozwijać swoje kompetencje indywidualnie, lecz także mieć poczucie, że są częścią grupy mającej wspólne cele, które razem realizują. Nieodzowna jest również możliwość uczestniczenia w dyskusjach, a także wymiany doświadczeń z innymi osobami biorącymi udział w szkoleniu.

3.1. Wzbudzanie zainteresowania

Zarówno podczas prowadzenia zajęć stacjonarnych, jak i w czasie szkoleń online istotne jest nie tylko przekazanie wiedzy, lecz także zachęcenie uczestników i uczestniczek do aktywności. W przypadku szkoleń prowadzonych online w trybie asynchronicznym zauważa się, że poziom zaangażowania może być niższy niż w przypadku tradycyjnych zajęć. Aby temu zapobiec, niezbędne jest stosowanie strategii zwiększających aktywny udział uczestników i uczestniczek przez atrakcyjne zadania, odwołujące się do praktyki, oraz skuteczne inicjowanie dyskusji. Kluczowym elementem realizacji tych strategii jest uświadomienie wszystkim uczącym się, w jaki sposób zdobywana wiedza i nowe kompetencje będą miały realne zastosowanie w codziennej pracy z uczniami i uczennicami z doświadczeniem migracji. Dlatego ważne jest, aby we wszystkich materiałach i zadaniach podkreślić praktyczne aspekty szkolenia.

Prezentacja

W kontekście szkolenia nauczycieli i nauczycielek istotne jest precyzyjne prezentowanie modułów i tematów w sposób, który ich/je skłoni do zaangażowania i zachęci do kontynuowania szkolenia. Ważne, aby w filmach prezentujących treści merytoryczne podkreślić aspekty, które ich/je zainteresują, oraz zwrócić uwagę na to, co mogą zyskać dzięki aktywnemu udziałowi w szkoleniu. Przygotowywane zadania powinny być jasne, precyzyjne i rozwijać konkretne umiejętności pracy z uczniami i uczennicami z doświadczeniem migracji.

Kontekstualizacja

Podczas szkolenia ważne jest, aby nauczyciele i nauczycielki mogli/mogły poznać realne sytuacje związane z pracą z uczniami i uczennicami z doświadczeniem migracji, konkretne strategie nauczania, co może im pomóc lepiej zrozumieć istotę pracy z tą specyficzną grupą uczących się. Dzięki tej formule zachęcającej do refleksji i eksperymentowania osoby biorące udział w kursie lepiej rozumieją, jak wdrożyć do swojej praktyki zdobytą wiedzę i strategie nauczania do specyficznych potrzeb tej zróżnicowanej grupy uczniów i uczennic.

Łączenie poszczególnych części szkolenia

Kurs, którego poszczególne moduły są tworzone przez różnych ekspertów i ekspertki, powinien zapewniać spójność i logiczność przebiegu całego programu. Gdy kontekst na to pozwala, warto uwzględnić odniesienia do poprzednich modułów. Celem takich nawiązań jest budowanie połączeń między kolejnymi częściami szkolenia i wspieranie całego procesu uczenia się. W ten sposób osoby biorące udział w szkoleniu będą bardziej zaangażowane i zmotywowane ze względu na widoczną klarowną i logiczną linię prowadzącą przez cały kurs.

Zaangażowanie w szkolenie

Zaangażowanie uczestników i uczestniczek w zaproponowane zadania podczas szkoleń odgrywa kluczową rolę w doskonaleniu ich kompetencji zawodowych i społecznych. Przez aktywny udział w różnorodnych działaniach praktycznych, dyskusjach grupowych i interaktywnych zadaniach nauczyciele i nauczycielki powinni nie tylko zdobyć nową wiedzę, lecz także mieć okazję do praktycznego stosowania jej w kontekście swojej codziennej pracy. Współpraca z ekspertkami oraz budowanie sieci kontaktów z innymi uczestnikami i uczestniczkami kursu może również sprzyjać wymianie opinii, pomysłów i w rezultacie wpływać na rozwój zawodowy biorących udział w szkoleniu.

3.2. Informowanie o celach

Określanie celów

Jasno określone, konkretne cele, jakie stawiamy w każdym module czy temacie, są kluczowe w każdym szkoleniu. Pomagają one osobom uczestniczącym w kursie zrozumieć, czego mają się nauczyć oraz jakie konkretne wyniki powinny osiągnąć po ukończeniu każdej części szkolenia. Jeśli są one również

specyficzne i mierzalne, pozwalają na precyzyjne śledzenie swoich postępów, a także na ocenę, czy zamierzenia zostały osiągnięte. Cele określone przez autorów i autorki modułów oraz tematów powinny być osiągalne i realistyczne oraz dopasowane do ustaleń czasowych, co pozwoli uczestniczkom i uczestnikom na świadome planowanie i skuteczniejszą realizację swoich działań. Dzięki jasno sprecyzowanym celom osoby uczestniczące w szkoleniu są bardziej świadome nie tylko oczekiwań, lecz także własnych zobowiązań.

Prezentowanie streszczeń oraz podsumowania

Prezentacja tematu w opisie kursu to ważny etap w każdym module, który pomaga odpowiednio przygotować uczestników i uczestniczki do dalszej części kursu. Jego streszczenie pozwala skupić uwagę na istotnych aspektach danego tematu oraz podać treści, co pozwala uczestnikom i uczestniczkom lepiej zaplanować naukę.

3.3. Utrzymanie uwagi w kursach zdalnych

Utrzymanie uwagi przez różnorodne formy pracy i materiały

Wirtualne kursy są pozbawione wielu narzędzi wykorzystywanych w celu utrzymania uwagi, takich jak ton głosu, gesty czy kontakt wzrokowy. Stosowanie różnorodnych form zadań i pracy, pozwalających dostosować treści do różnych stylów uczenia się i utrzymać uwagę uczestników, kompensują te braki.

Stymulowanie motywacji przez konkretne przykłady

Aby zwiększyć zainteresowanie i motywację do aktywnego uczestnictwa w kursie, konieczne jest nawiązywanie do konkretnych przykładów z edukacji osób z doświadczeniem migracji. Warto odpowiadać na pytania, jakie często stawiają nauczyciele i nauczycielki: co mi da to szkolenie? Jak mi pomoże

w pracy, w jej organizacji? Czy będę potrafił/potrafiła przełożyć to, czego się nauczyłem/nauczyłam, na własną praktykę? Przykłady z doświadczeń zawodowych autorów i autorek szkolenia lub informacje dotyczące aktualnych badań, raportów o stanie polskiej edukacji, raportów o edukacji migrantów mogą pomóc uczestnikom identyfikować się z tematem i zwiększyć zaangażowanie.

3.4. Dobre planowanie

Przygotowanie dobrego kursu online dla nauczycieli i nauczycielek wymaga starannego planowania i strukturyzacji treści. Pierwszym krokiem jest odwołanie się do dotychczasowej wiedzy i umiejętności uczestników i uczestniczek, co pozwala im odpowiednio przygotować się do przyswajania nowych treści, przykładowo: można się odwoływać nie tylko do wiedzy psychologicznej czy pedagogicznej nauczycieli i nauczycielek, lecz także do ich obserwacji, np. ich własnego doświadczenia w poznawaniu języków obcych. Zadania w kursie powinny zawierać wiele konkretnych przykładów lub kontrprzykładów, które dobrze i sugestywnie ilustrują omawianą problematykę, co może pomóc w poznawaniu nowych treści z zakresu glottodydaktyki. Dodatkowe materiały, zaproponowane podczas szkolenia, umożliwią poszerzenie wiedzy i rozwój umiejętności tym osobom, które będą chciały dalej się rozwijać.

3.5. Kierowanie procesem uczenia się

Jak skutecznie kierować procesem uczenia się w czasie kursu zdalnego, szczególnie w kontekście ograniczonej interakcji fizycznej? Choć wydaje się

to wyzwaniem, istnieją konkretne strategie, które mogą pomóc w osiągnięciu tego celu. W przypadku szkoleń asynchronicznych kluczowe znaczenie ma ich wysoki stopień interaktywności. Należy unikać statycznych slajdów i zadań wymagających monotonnego przewijania treści, które nie przyciągają uwagi uczestników. Im bardziej jest zaangażowany uczestnik/uczestniczka szkolenia, tym lepsze są rezultaty, dlatego interaktywne materiały, takie jak prezentacje wideo, quizy, analizy studium przypadku, będą sprzyjały lepszemu zrozumieniu i utrwaleniu wiedzy oraz zwiększeniu motywacji.

Dodatkowe materiały

Dodatkowe zasoby, takie jak artykuły, książki czy linki do stron internetowych, pozwolą uczestnikom i uczestniczkom kursu pogłębić wiedzę na dany temat. Dostępność różnorodnych źródeł informacji sprzyja lepszemu zrozumieniu omawianego materiału.

Regularne podsumowania i sprawdziany

Nawet jeśli uczestnicy i uczestniczki szkolenia uważają, że przyswoili/przyswoiły materiał, warto sprawdzić ich rzeczywiste zrozumienie i umiejętności. Regularne podsumowania omawianych treści i weryfikacja zdobytej wiedzy za pomocą quizów lub zadań wspomagają uczenie się.

3.6. Wspieranie procesu uczenia się

Warto tak tworzyć zadania, aby uczestnicy i uczestniczki sami sprawdzili/same sprawdziły, czy rozumieją nowe treści, zaprezentowali/zaprezentowały swoje nowe kompetencje, przeanalizowali/przeanalizowały starannie informacje, a także podejmowali/podejmowały decyzje oraz zweryfikowali/zweryfikowały, czy potrafią zastosować nową wiedzę i nabyte umiejętności w nowych kontekstach.

Zadania nie powinny zawierać gotowych odpowiedzi, lecz zachęcać do refleksji. Warto, aby były przygotowane w sposób skłaniający nauczycieli i nauczycielki do zastanowienia się nad nimi, wzbudzały wątpliwości. To sprzyja procesowi uczenia się. Uczestnicy i uczestniczki powinni/powinny mieć możliwość korygowania swoich błędów i samodzielnej oceny. Zadania winny rozwijać strategie metapoznawcze (czyli umiejętności umożliwiające refleksję nad własnym procesem uczenia się), które umożliwią skuteczną samoocenę, ocenę prac innych oraz dostosowanie się do wymagań kursu.

Bibliografia

- Biuro Wysokiego Komisarza ds. Uchodźców (UNHCR) (b.d.). *Uchodźcy z Ukrainy zarejestrowani w Europie*. Pobrane [22.03.24] z:
<https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- Bulandra, A., Kościótek, J., Majcher-Legawiec, U., Pamuła-Behrens, M., Szymańska, M. (2019). *Charakterystyka wielokulturowego środowiska edukacyjnego w Krakowie w świetle procesów integracji. Obserwatorium Wielokulturowości i Migracji*. <https://owim.uek.krakow.pl/wp-content/uploads/user-files/reports/OWiM-raport%20Edukacja.pdf>
- Bulkowski, K., Dobosz-Leszczyńska, W., Kaźmierczak, J. (2022). *Umiejętności polskich piętnastolatków. Najważniejsze wyniki badania. OECD PISA 2022*.
- Cerna, L. (2019). *Edukacja uchodźców: Modele i praktyki integracyjne w krajach. OECD Education Working Papers*, 203, 43, OECD Publishing.
- Chrostowska, P. (2024). *Uczniowie uchodźczy w polskim systemie edukacji. Co mówią nowe dane?* Centrum Edukacji Obywatelskiej i Biuro UNICEF ds. Reagowania na Potrzeby Uchodźców w Polsce.
- Danek, M. (2023). *Uczniowie cudzoziemcy w małopolskich placówkach oświatowych. Wyniki ankiety z dyrektorami szkół i przedszkoli*. Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego. Departament Rozwoju Regionu. Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego.
https://www.malopolska.pl/_userfiles/uploads/Rozwoj%20Regionalny/

- Małopolska%20otwarta/Raport%20Uczniowie%20cudzoziemcy%20w%20ma%C5%82opolskich%20plac%C3%B3wkach%20o%C5%9Bwiatowych.pdf
- Gray, A. (2020). *How to Create an Online Course: The Complete Guide to Creating an Online Course. A Step by Step Handbook to Launch your Home Business in 30 Days*. Independently published.
 - Kane, F. (2019). *The Ultimate Online Course Creation Guide: Learn the tips and tricks of one of Udemy's million dollar instructors – create online courses that sell*. Independently published.
 - Międzynarodowa Organizacja ds. Imigracji (2022). *État de la migration dans le monde 2022*. <https://publications.iom.int/books/rapport-etat-de-la-migration-dans-le-monde-2022>
 - Najwyższa Izba Kontroli (2024). *Dzieci cudzoziemców w polskich szkołach*. 5.03.2024. <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/edukacja-i-nauka/ksztalcenie-dzieci-cudzoziemcow.html>
 - Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS) (2021). *Wyniki międzynarodowego badania osiągnięć czwartoklasistów w czytaniu*.
 - Tędziągolska, M., Walczak, B., Wielecki, K. M. (2023). *Uczniowie uchodźczy w polskich szkołach. Gdzie jesteśmy u progu kolejnego roku szkolnego?* Raport z badania jakościowego wykonanego na zlecenie Centrum Edukacji Obywatelskiej przez firmę Badania i Działania. Centrum Edukacji Obywatelskiej.
 - Thiollet, H. (2017). *Migranci, migracje: o czym warto wiedzieć, by wyrobić sobie własne zdanie*. Wydawnictwo Karakter.
 - Timperley, H., Wilson, A., Barrar, H., Fung, I. (2007). *Uczenie się i rozwój zawodowy nauczycieli: najlepsza iteracja syntezy dowodów*. Wellington: Ministerstwo Edukacji. <https://www.educationcounts.govt.nz/publications/series/2515/15341>
 - Urząd do spraw cudzoziemców (b.d.). *Statystyki migracji na mapie Polski*. Pobrane [28.03.24] z: <https://migracje.gov.pl/en/>
 - World Bank Group (2021). *Global Cost of Inclusive Refugee Education*.

Nota o autorce

Małgorzata Pamuła-Behrens – specjalistka w zakresie edukacji i integracji osób z doświadczeniem migracji i uchodźstwa, doktor habilitowany nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa, glottodydaktyczka, romanistka. Zainteresowania: dwujęzyczność, akwizycja języka drugiego, komunikacja interkulturowa, integracja osób z doświadczeniem migracji w systemach edukacji. Współautorka koncepcji nauczania języka polskiego jako języka edukacji szkolnej oraz metody JES-PL (metodajes.pl), trenerka nauczycieli i nauczycielek, członkini jury konkursu „European Language Label” oraz Programu Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej „Promocja języka polskiego”. Współautorka podręcznika „*Polski w szkole*” przeznaczonego do nauki języka polskiego jako odziedziczonego i drugiego języka dla dzieci w wieku 7–10 lat. Autorka wielu publikacji naukowych i popularnonaukowych z zakresu glottodydaktyki.

